

การยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีสกตติถัดไปของผู้นำนวยการ
โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด
The Confirmatory Factor Analysis of Leadership in the Next
Normal of Provincial Anubun School Administrator

¹ดารณี คุณอนันต์ Daranee Kunanan

²สายสุตา เตียเจริญ Saisuda Tiacharoen

^{1,2}สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

^{1,2}Educational Administration Program, Faculty of Education, Silpakorn University

¹Corresponding author, e-mail: daranee4646@gmail.com

Received January 3, 2025; Revised January 25, 2025; Accepted: January 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีสกตติถัดไปของผู้นำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด และ 2) เพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีสกตติถัดไปของผู้นำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ใช้ระเบียบวิธีวิจัยวิธีผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 70 โรง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามความคิดเห็น มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .994 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีสกตติถัดไปของผู้นำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด จำนวน 10 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) ความสามารถในการพัฒนาตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคตจำนวน 11 ตัวแปร (2) ความสามารถในการพัฒนาตนเองและบุคลากรให้ทันสมัยสู่ความเป็นมืออาชีพจำนวน 3 ตัวแปร (3) ความสามารถในการวิเคราะห์ภาพอนาคตของการปฏิบัติงานจำนวน 6 ตัวแปร (4) ความสามารถปรับใช้ทักษะใหม่ๆ ในการบริหารงานจำนวน 6 ตัวแปร (5) ความสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อความเป็นมนุษย์ในยุคสมัยใหม่จำนวน 3 ตัวแปร (6) ความสามารถบริหารงานที่เป็นเหตุเป็นผลจำนวน 4 ตัวแปร (7) ความสามารถบริหารงานอย่างยืดหยุ่นอย่างแน่วแน่จำนวน 4 ตัวแปร (8) ความสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานจำนวน 3 ตัวแปร (9) ความสามารถเชื่อมโยงการปฏิบัติอย่างครบวงจรจำนวน 4 ตัวแปร และ (10) ความสามารถบริหารการขับเคลื่อนองค์กรตามโลกแห่งความเป็นจริงจำนวน 3 ตัวแปร 2) องค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีสกตติถัดไปของผู้นำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ 47 ตัวแปร มีค่า

น้ำหนักระหว่าง .61-.85 ผ่านเกณฑ์ และเป็นไปตามเงื่อนไขของการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล แสดงว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: องค์ประกอบ; ภาวะผู้นำ; วิกฤติ; ปกติ; วิทยาลัย; โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

Abstract

This research purposes were 1) to study the components of leadership in the next normal of provincial Anuban School administrator. 2) to confirm of leadership in the next normal of provincial Anuban School administrator. The mixed research methodology was used in study. The research sample was 70 provincials Anuban School. The research instruments were semi-structured interview and opinionnaire. The data were factor analysis, analyzed by frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, exploratory confirmatory factor analysis, confirmatory factor analysis and content analysis. The findings of this study revealed that; 1) The factor of leadership in the next normal of provincial Anuban Schools administrator comprised 10 factors, there were 1) Ability to self-development toward the future changes, included of 11 variables, 2) Ability of self-develop and personnel to become professional, included of 3 variables, 3) Ability to analyze the future vision of operations, included of 6 variables, 4) Ability to apply new skills in managing, included of 6 variables, 5) Ability to stimulate the morality and ethics for humanity in the modern era, included of 3 variables, 6) Rational management ability, consisted 4 variables, 7) Ability to manage with flexibility and determination, consisted 4 variables, 8) Ability to motivate personnel to be committed to work, consisted 3 variables, 9) Ability to connect practices in a comprehensive manner, consisted 4 variables, and 10) Ability to manage organization dynamics in the real world, included 3 variables. 2) The confirmatory factors of the leadership in the next normal of provincial Anuban School administrator consist of 10 components and 47 variables, with factor loadings ranging from .61 to .85 meeting the criteria and conditions for model fit validation. This indicates were good fit with consistent with empirical data.

Keywords: Factor Analysis; Leadership in the next normal; Provincial Anuban School

บทนำ

สถานการณ์เปลี่ยนไปของโลก มนุษย์ต้องดำเนินชีวิตบนเส้นทางที่ไม่อาจคาดเดา ความไม่ยั่งยืนหรือเปลี่ยนแปลง นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องปรับตัวเข้าสู่ระบบดิจิทัลและเศรษฐกิจหมุนเวียน, สิ่งแวดล้อม ที่ต้องเผชิญกับวิกฤตการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สุขภาพที่ต้องพัฒนาระบบการดูแลและป้องกันที่ตอบ

โรคอุบัติใหม่ และเทคโนโลยี ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวันของ
ผู้คนทั่วโลก ในภาคการศึกษาก็เช่นกัน การศึกษาเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา
มนุษย์ เพิ่มองค์ความรู้ตามการปรับเปลี่ยนของโลก การศึกษายังเป็นพื้นฐานในการกำหนดอนาคต
ทางเลือกที่เป็นไป การปรับสมดุลความสัมพันธ์ ศักยภาพ บนโลกที่มีชีวิตด้วยเทคโนโลยี สิ่งที่ต้องคิด
ใหม่ และสร้างสรรค์ เปลี่ยนแปลงอนาคต ด้วยวิจรรณญาณ (Tawil & Camille, 2023) ในความ
เปลี่ยนแปลงที่ไร้ทิศทางส่งผลกระทบภาวะถดถอยในการเรียนรู้เชื่อมโยงสภาวะทางจิตใจของนักเรียน
และบุคลากรทางการศึกษายุคหลังโควิดที่เปราะบางและเต็มไปด้วยความหดหู่ เครียด วิตกกังวล
นักวิชาการ และนักบริหารจากหลายวงการจึงนำแนวคิด BANi มาใช้อธิบายโลกยุคหลังโควิด ซึ่ง
ประกอบด้วย โลกที่เปราะบาง (B-Brittle), โลกที่เต็มไปด้วยความกังวล (A - Anxious), โลกที่คาดเดา
ยาก (N - Nonlinear), โลกที่เข้าใจยาก (I - Incomprehensible), ผู้บริหารจำเป็นต้องเรียนรู้
แนวทางใหม่ๆ เพื่อใช้รับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็นผู้สำคัญในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายในการบริหาร
การศึกษาในสถานศึกษา ให้สำเร็จได้ตามเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่
ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำ ในการกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายให้สอดคล้องกับบริบท
สิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและสามารถคาดการณ์ วางแผนในอนาคตได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เพราะเป็น
ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำสามารถใช้นวัตกรรมใช้นวัตกรรมใหม่ๆ
ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการมากขึ้น มีการเตรียมความพร้อมต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่าง
รวดเร็ว สอดคล้องกับสุนิสา ม่วงพรวน และคณะ ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำ
ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคชีวิตถัดไป ผลการศึกษาพบว่า จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง
สำรวจพบภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ 2) องค์ประกอบองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
ในยุคชีวิตถัดไป ที่เหมาะสมจำนวน 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบทัศนบุคลิกภาพ 2)
องค์ประกอบบสภาวะผู้นำด้านวิชาการ 3) องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านดิจิทัล 4) องค์ประกอบภาวะ
ผู้นำด้านการคิดและการตัดสินใจ และ 5) องค์ประกอบภาวะผู้นำทักษะด้านสังคม (สุนิสา ม่วงพรวน
และคณะ, 2567) และสอดคล้องกับสุนทรี วรรณไพเราะ และวรพล ศรีเทพ ได้ศึกษาเรื่อง
คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค Next Normal ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของ
ผู้บริหารสถานศึกษาในยุค Next Normal ในรูปแบบ 5C-FiFA ได้แก่ 1) สร้างความเชื่อมั่น 2) แสดง
พลัง เชิงบวก 3) สวมหมวกนักคิดเชิงสร้างสรรค์ 4) สร้างสัมพันธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ 5) สร้าง
บรรยากาศทางการเรียนรู้ ที่หลากหลาย 6) ทำทหายกับความไม่รู้และปัญหา 7) สร้างมูลค่าเพิ่ม
สุดกำลัง 8) ทำงานอย่างยืดหยุ่นและเข้าใจ 9) ปรับตัวไวไม่ถ่มนลานซึ่งทั้งหมดนี้เป็นคุณลักษณะสำคัญ
ที่จะส่งเสริมให้ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะเข้าสู่การจัดการ สถานศึกษาในยุค Next normal (สุนทรี
วรรณไพเราะ และวรพล ศรีเทพ, 2567)

ภาวะผู้นำวิถีปกติถัดไปสำหรับผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดมีความสำคัญต่อ
การก็มีความท้าทาย ผู้บริหารจึงจะต้องมีการปรับตัวที่สำคัญจะต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับการ
เปลี่ยนแปลงตามพลวัตในสังคม ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลง
ทางด้าน นโยบาย สังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีอิทธิพลส่งผลต่อ
พฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชา ในการปฏิบัติงาน จะต้องมีความเชื่อใจ เชื่อมั่น เชื่อถือ และ ศรัทธา

ถึงจะส่งผลต่อการดำเนินงานในสถานศึกษาให้สำเร็จตามหลักการและเป้าหมาย มากที่สุด (สมชัย ขวลิทธาตา, 2565)

เนื่องจากโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด แบบในการศึกษาวิจัยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนานักเรียนในระดับปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีความพร้อมทุกๆ ด้านที่จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็น บุคคลที่สำคัญในการขับเคลื่อนโดยต้องมีภาวะผู้นำในยุคปกติติดไปที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอนาคต และเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยผลการวิจัยที่เกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณลักษณะ พฤติกรรม ทักษะ แนวคิด ภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม เพื่อนำพาองค์กรหรือสถานศึกษานั้น ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และนโยบายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถิปกติติดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด
2. เพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถิปกติติดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีผสมผสาน (Mixed Methodology) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถิปกติติดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

1. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถิปกติติดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด
2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย
3. นำข้อมูลที่ได้ จากข้อ 1 และข้อ 2 มาสังเคราะห์ตัวแปรองค์ประกอบองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถิปกติติดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำวิถิปกติติดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. นำตัวแปรภาวะผู้นำวิถิปกติติดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดจากขั้นที่ 1 มาสร้างข้อคำถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำวิถิปกติติดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด จัดทำเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire)
2. นำแบบสอบถามที่ได้ไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการหาค่าตรงความ

สอดคล้องรายชื่อ ที่เรียกว่า IOC (Index of Item Objective Congruence) เลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ที่มากกว่า 0.5 ขึ้นไป และปรับปรุงแบบสอบถาม โดยผลการวิเคราะห์ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด จำนวน 8 โรงเรียนๆ ละ 4 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรักษาการในตำแหน่ง จำนวน 1 คน รองผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และครู จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 32 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยผลการวิเคราะห์ α -Cronbach = 0.994

3. นำแบบสอบถามความคิดเห็นฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำวิถีปกติดีไปของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดกับกลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด จำนวน 70 โรงเรียน กำหนดผู้ให้ข้อมูล โรงเรียนละ 4 คน ประกอบด้วย คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการในตำแหน่ง จำนวน 1 คน รองผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และครู จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 280 คน รวบรวมข้อมูลแล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA)

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีปกติดีไปของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีปกติดีไปของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด และใช้เกณฑ์การตรวจสอบของชัมคเกอร์และโลแม็กซ์ (Schumacker and Lomax) และดิอามานโทปูลอส และซีกัวว (Diamantopoulos and Siguaw)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีปกติดีไปของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ความสามารถในการพัฒนาตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต ความสามารถในการพัฒนาตนเองและบุคลากรให้ทันสมัยสู่ความเป็นมืออาชีพ ความสามารถในการวิเคราะห์ภาพอนาคตของการปฏิบัติงาน ความสามารถปรับใช้ทักษะใหม่ๆ ในการบริหารงาน ความสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อความเป็นมนุษย์ในยุคสมัยใหม่ ความสามารถบริหารงานที่เป็นเหตุเป็นผล ความสามารถบริหารงานอย่างยืดหยุ่นอย่างแน่วแน่ ความสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน สามารถเชื่อมโยงการปฏิบัติอย่างครบวงจร และความสามารถบริหารการขับเคลื่อนองค์กรตามโลกแห่งความเป็นจริง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีปกติดีไปของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

องค์ประกอบ	ภาวะผู้นำวิถีปกติดีไปของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด	จำนวนตัวแปร
1	ความสามารถในการพัฒนาตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต	11

องค์ประกอบ	ภาวะผู้นำวิถีปกติดีดัดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด	จำนวนตัวแปร
2	ความสามารถในการพัฒนาตนเองและบุคลากรให้ทันสมัยสู่ความเป็นมืออาชีพ	3
3	ความสามารถในการวิเคราะห์ภาพอนาคตของการปฏิบัติงาน	6
4	ความสามารถปรับใช้ทักษะใหม่ๆในการบริหารงาน	6
5	ความสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อความเป็นมนุษย์ในยุคสมัยใหม่	3
6	ความสามารถบริหารงานที่เป็นเหตุเป็นผล	4
7	ความสามารถบริหารงานอย่างยืดหยุ่นอย่างแน่วแน่	4
8	ความสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน	3
9	ความสามารถเชื่อมโยงการปฏิบัติอย่างครบวงจร	4
10	ความสามารถบริหารการขับเคลื่อนองค์กรตามโลกแห่งความเป็นจริง	3
รวม		47

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่ 10 องค์ประกอบ มีทั้งหมด 47 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการพัฒนาตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีตัวแปร สูงสุดคือ 11 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 5 ความสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อความเป็นมนุษย์ในยุคสมัยใหม่ องค์ประกอบที่ 8 ความสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน และองค์ประกอบที่ 10 ความสามารถบริหารการขับเคลื่อนองค์กรตามโลกแห่งความเป็นจริง พบ องค์ประกอบละ 3 ตัวแปร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการยืนยันวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) องค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีปกติดีดัดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำวิถีปกติดีดัดไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) และใช้เกณฑ์การตรวจสอบของมูลเลอร์ (Mueller) ฮู และ เบนท์เลอร์ (Hu and Bentler) เดวิส (Davis) โจเซฟ เอฟ แฮร์ จูเนียร์ และคณะ

ตารางที่ 2 การประเมินความสอดคล้องของโมเดลรวมองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ปกติดีไปของผู้
ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

ดัชนีวัดความสอดคล้อง	เกณฑ์	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
χ^2 / df	< 3.00	1.078	ผ่านเกณฑ์
p-value of χ^2	> 0.05	0.054	ผ่านเกณฑ์
GFI	> 0.90	0.874	ไม่ผ่านเกณฑ์
AGFI	> 0.90	0.838	ไม่ผ่านเกณฑ์
CFI	> 0.90	0.998	ผ่านเกณฑ์
Standardized RMR	< 0.08	0.036	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.08	0.017	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ขององค์ประกอบภาวะผู้นำที่ปกติดีไปของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด พบว่า ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลรวม องค์ประกอบภาวะผู้นำที่ปกติดีไปของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ประกอบด้วย คือ 1) ความสามารถในการพัฒนาตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต, 2) ความสามารถในการพัฒนาตนเองและบุคลากรให้ทันสมัยสู่ความเป็นมืออาชีพ, 3) ความสามารถในการวิเคราะห์ภาพอนาคตของการปฏิบัติงาน, 4) สามารถปรับใช้ทักษะใหม่ๆ ในการบริหารงาน, 5) สามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อความเป็นมนุษย์ในยุคสมัยใหม่, 6) สามารถบริหารงานที่เป็นเหตุเป็นผล, 7) สามารถบริหารงานอย่างยืดหยุ่นอย่างแน่วแน่, 8) สามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน, 9) สามารถเชื่อมโยงการปฏิบัติงานอย่างครบวงจร, และ 10) สามารถบริหารการขับเคลื่อนองค์กรตามโลกแห่งความเป็นจริง โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบดัชนีวัดระดับความกลมกลืน ดังนี้ Chi-square=942.33, $\chi^2 / df = 1.078$, P-value 0.054 (Chi-square/df) = .078, GFI = 0.874, AGFI = 0.838, CFI = 0.998, Standardized RMR = 0.036 และ RMSEA = 0.017 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบพบว่า มีค่าเป็นบวกทั้งหมด มีขนาดตั้งแต่ .319 ถึง .465 และแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว

ทั้งนี้ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องกลมกลืน GFI = 0.874 และ ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว AGFI = 0.838 ไม่ผ่านเกณฑ์ มีค่าน้ำหนักน้อย เนื่องจากขนาดประชากรในการวิเคราะห์จำนวนน้อย 280 คน แต่จำนวนตัวแปรที่ได้มีจำนวนมาก 47 ตัวแปร แต่อย่างไรก็ตามค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี fit index ตัวอื่นๆ ผ่านเกณฑ์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล แสดงว่าโมเดลมีความ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำที่สกัดได้ของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด พบว่ามี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสามารถในการพัฒนาตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต 2) ความสามารถในการพัฒนาตนเองและบุคลากรให้ทันสมัยสู่ความเป็นมืออาชีพ 3) ความสามารถในการวิเคราะห์ภาพอนาคตของการปฏิบัติงาน 4) ความสามารถปรับใช้ทักษะใหม่ๆ ในการบริหารงาน 5) ความสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อความเป็นมนุษย์ในยุคสมัยใหม่ 6) ความสามารถบริหารงานที่เป็นเหตุเป็นผล 7) ความสามารถบริหารงานอย่างยืดหยุ่นอย่างแน่วแน่ 8) ความสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน 9) ความสามารถเชื่อมโยงการปฏิบัติงานอย่างครบวงจร และ 10) ความสามารถบริหารการขับเคลื่อนองค์กรตามโลกแห่งความเป็นจริงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำที่สกัดได้ของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นพหุองค์ประกอบ ที่เป็นเช่นนี้เพราะองค์ประกอบภาวะผู้นำที่สกัดได้ของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด เป็นความสามารถที่สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงซึ่งผู้นำต้องมีความสามารถในการพัฒนา การคิดวิเคราะห์สามารถส่งเสริมคุณธรรมในบุคลากร มีองค์ความรู้ในส่วนของทักษะใหม่ๆ เชื่อมโยงการบริหารงานในสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การสร้างแรงจูงใจ เชื่อมโยงการปฏิบัติงาน เพื่อขับเคลื่อนองค์กร ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบมีความ และสอดคล้องกับแนวคิดปรีชาวัต ผลการวิจัยพบว่าผู้วิจัยที่สกัดได้ไปผู้นำควรพัฒนาตนเองเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคสมัย สร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งและการนำทีมที่มีความหลากหลาย ต้องเป็นนักคิดที่มีวิสัยทัศน์สามารถคาดการณ์แนวโน้มและโอกาสในอนาคตได้ สามารถกำหนดทิศทางที่ชัดเจนสำหรับองค์กรของตนและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นทำตาม มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี เพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน และเรียนรู้ข้อมูลได้หลากหลาย ไม่เคร่งเครียดความยืดหยุ่นคือความสามารถในการฟื้นตัวจากอุปสรรคและอดทนต่อความท้าทาย มีจริยธรรมมีคุณธรรมความซื่อสัตย์และความโปร่งใสในการกระทำ (Birawat, 2024)

2. พบว่า ผลยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำที่สกัดได้ของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ 47 ตัวแปร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบภาวะผู้นำที่สกัดได้ของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สามารถใช้เป็นแนวทางเพิ่มองค์ความรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง การพัฒนาตนเองจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดได้จริงสอดคล้องกับ องค์การเอดดูเคชั่น ดีเวลลอปเม้นท์ เซ็นเตอร์ อิงค์ กล่าวว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำในยุคที่สกัดได้ไปสถานศึกษาต้องมีคุณภาพเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Education Development Center, Inc, 2023)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยจากงานวิจัยในครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ของภาวะผู้นำที่สกัดได้ไปของผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการพัฒนาตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต ประกอบด้วย 11 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) พัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง 2)

สามารถสร้างเครือข่ายพัฒนาตนเองสร้างมุมมองอนาคต 3) พัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์มีมุมมองใหม่ 4) พัฒนาตนเองเป็นผู้มีวิสัยทัศน์แห่งอนาคต นำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ 5) สามารถสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ 6) พัฒนาไหวพริบเชิงอนาคต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น 7) พัฒนาการคิดวิเคราะห์บริหารด้านบุคลากรได้อย่างเหมาะสม 8) รู้จักตนเองสามารถวิเคราะห์ จุดอ่อนนำมาพัฒนาสร้างโอกาส 9) สามารถพัฒนาบุคลากรและส่งเสริมผู้เรียนให้เติบโตอย่างมีศักยภาพ 10) สามารถนำกลยุทธ์ แผนนโยบายไปปฏิบัติตาม และ 11) สามารถพัฒนาทักษะด้านการเรียนรู้ดิจิทัลที่ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ

2) องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนาตนเองและบุคลากรให้ทันสมัยสู่ความเป็นมืออาชีพ ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ 1) สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีมีความทันสมัย 2) มีความสามารถในการพัฒนาความเป็นบุคลากรมืออาชีพด้านเทคโนโลยี และ 3) เป็นผู้ที่สามารถค้นคว้างานวิจัยเพื่อนำไปพัฒนาตนเองกับการทำงาน

3) องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการวิเคราะห์ภาพอนาคตของการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 6 ตัวแปร คือ 1) พัฒนาและเรียนรู้ทักษะอนาคต 2) สามารถวิเคราะห์ภาพของอนาคตได้เป็นอย่างดี 3) สามารถสร้างความสามัคคีส่งเสริมวัฒนธรรมดิจิทัลในองค์กร 4) สามารถบริหารจัดการงานด้านการศึกษได้ดี 5) สามารถแสดงมุมมองคิดต่างอย่างมีระบบในความถูกต้อง และ 6) สามารถโน้มน้าวให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4) องค์ประกอบที่ 4 ความสามารถปรับใช้ทักษะใหม่ๆในการบริหารงาน ประกอบด้วย 6 ตัวแปร คือ 1) สามารถนำความรู้ new skill มาปรับใช้ 2) บูรณาการใช้ soft skills ในการปฏิบัติงาน 3) สามารถบูรณาการใช้ green economy ในการบริหารงานได้ 4) ให้ความสำคัญต่อสุขภาพของคนในองค์กร 5) สามารถพัฒนาทักษะด้านภาษาอยู่เสมอ และ 6) สามารถพัฒนาทางด้านจิตใจของคนในองค์กรให้เข้มแข็ง มีสติ อารมณ์มั่นคง

5) องค์ประกอบที่ 5 ความสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อความเป็นมนุษย์ในยุคสมัยใหม่ ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ 1) สามารถส่งเสริมคุณธรรมและจิตวิญญาณในวิชาชีพให้กับบุคลากร 2) สามารถปฏิบัติงานบนพื้นฐานของความเป็นจริง และ 3) สามารถพัฒนาทักษะความเป็นมนุษย์ในศตวรรษที่ 21ให้กับบุคลากร

6) องค์ประกอบที่ 6 ความสามารถบริหารงานที่เป็นเหตุเป็นผล ประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ 1) สามารถคิดบนพื้นฐานเหตุและผลในการบริหารงานเชิงตรรกะ 2) สามารถพัฒนาทักษะเชิงกลยุทธ์ 3) สามารถพัฒนาตนเองตั้งรู้ไม่หยุดนิ่ง และ 4) สามารถควบคุมอารมณ์ทุกสถานการณ์แม้ยามวิกฤต

7) องค์ประกอบที่ 7 ความสามารถบริหารงานอย่างยืดหยุ่นอย่างแน่วแน่ ประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ 1) สามารถปฏิบัติงานบนหลักการความยืดหยุ่น 2) สามารถแสดงความคิดเห็นเชิงบวก 3) สามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร และ 4) สามารถแสดงความแน่วแน่ ความรับผิดชอบ เชื่อสัตย์

8) องค์ประกอบที่ 8 ความสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ 1) สามารถปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่น 2) สามารถสร้างแรงบันดาลใจได้ และ 3) สามารถพัฒนาทักษะในการสร้างแรงจูงใจทุกสถานการณ์

9) องค์ประกอบที่ 9 ความสามารถเชื่อมโยงการปฏิบัติอย่างครบวงจร ประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ 1) สามารถเชื่อมโยงแผนการปฏิบัติงานนำมาพัฒนาปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย 2) สามารถสร้างกระบวนการการทำงานอย่างครบวงจร 3) สามารถจัดระบบคุณธรรมในองค์กร และ 4) สามารถคาดการณ์แนวโน้มสถานการณ์อนาคตได้

10) องค์ประกอบที่ 10 ความสามารถบริหารการขับเคลื่อนองค์กรตามโลกแห่งความเป็นจริง ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ 1) สามารถแสดงออกถึงความเป็นมิตรมองโลกในความจริง 2) สามารถขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมายในทุกสถานการณ์ และ 3) สามารถเป็นผู้นำที่มุ่งเน้นการทำงาน ดังภาพที่

1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

บทสรุป

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด จำนวน 126 ตัวแปร ด้วยสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่า ตัวแปรองค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบได้ 10 องค์ประกอบ 47 ตัวแปร และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน องค์ประกอบภาวะผู้นำวิถีปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ 47 ตัวแปร มีค่าน้ำหนัก

ระหว่าง .61-.85 ผ่านเกณฑ์ และเป็นไปตามเงื่อนไขของการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสมาคมผู้บริหารและครูโรงเรียนอนุบาล ประจําจังหวัด (แห่งประเทศไทย) ควรกำหนดนโยบายหรือจัดโครงการเพื่อส่งเสริมให้อํานวยการ โรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัดให้มีภาวะผู้นําทิศตติ์ดัดไปสูงขึ้น ดังต่อไปนี้ จัดโครงการพัฒนาผู้บริหาร โรงเรียน ให้เกิดความรู้ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ มีมุมมองใหม่ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม พัฒนาตนเองและบุคลากรให้ทันสมัยสู่ความเป็นมืออาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานส่งเสริมให้อํานวยการโรงเรียนได้พัฒนาตนเอง พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อนํามาใช้ในการ บริหารจัดการให้มากขึ้น จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สําหรับผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัดเพื่อ ค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ มีนโยบายที่ยืดหยุ่นให้อํานวยการโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัดสามารถ ออกแบบการบริหารจัดการที่หลากหลายเพื่อพัฒนาโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัดตามบริบทที่เป็น จริง ขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่เป้าหมายร่วมกันของอํานวยการโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัด เพื่อ สร้างผู้บริหารมืออาชีพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัด ควรพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นําคิดสร้างสรรค์มี มุมมองใหม่ จัดโครงการฝึกอบรมทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์เพื่อบูรณาการกับการบริหารงาน
2. ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัด ควรมีความสามารถในการพัฒนาความเป็น บุคลากรมืออาชีพด้านเทคโนโลยี มีแผนสนับสนุนการศึกษาอํานวยการเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ของ ผู้บริหาร บุคลากร ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่
3. ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัด ควรบริหารจัดการงานด้านการศึกษาได้ดี จัด โครงการฝึกอบรมระบบการบริหารจัดการสถานศึกษาคุณภาพ มุ่งสู่มาตรฐานสากล
- 4) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัด ควรปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นบูรณาการใช้ soft skills ในการปฏิบัติงาน จัดโครงการพัฒนาองค์ความรู้ การเรียนรู้ เพิ่มทักษะการชีวิต ให้กับบุคลากร เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ
- 5) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัด ควรปฏิบัติงานบนพื้นฐานของความเป็นจริง สนับสนุนกลยุทธ์การคิดวิเคราะห์สถานการณ์ตามความเป็นจริง
- 6) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัด ควรพัฒนาตนเองตื่นรู้ไม่หยุดนิ่ง จัดโครงการ แข่งขันด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อค้นหาบุคลากรคุณภาพ
- 7) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัด ควรแสดงความคิดเห็นเชิงบวก จัดโครงการ ฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรมเพื่อพัฒนาความคิดเชิงบวก
- 8) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจําจังหวัด ควรปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่น มีแผนสนับสนุน ส่งเสริมการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

9) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ควรคาดการณ์แนวโน้มสถานการณ์อนาคตได้ จัดโครงการอบรมเกี่ยวกับมุมมองอนาคตในการปฏิบัติงานเพิ่มองค์ความรู้ปรับเปลี่ยนกรอบแนวคิดตอบโจทย์ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง

10) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ควรเป็นผู้นำที่มุ่งเน้นการทำงาน มีแผนสนับสนุนส่งเสริมผู้นำในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- สมชัย ขวลิตธาดา. (2565). ความต้องการและแนวทางการพัฒนาต่อการสนับสนุนความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดและโรงเรียนอนุบาลประจำเขตพื้นที่การศึกษา. *วารสารพุทธมคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม*, 7(2): 1-15.
- สุนทรี วรรณไพเราะ และวรพล ศรีเทพ (2567).คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค Next Normal. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(1): 279-290.
- สุนิสา ม่วงพรวน และคณะ. (2567). การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคชีวิตวิถีถัดไป. *วารสารการศึกษาและพัฒนามนุษย์*, 8(2): 279-290.
- Birawat, K. K. (2024). *The next generation of leadership: Traits and skills for future CEOs. A leader's guidebook*. LinkedIn Learning. Retrieved [01 November 2024] from <https://www.linkedin.com>
- Education Development Center, Inc. (EDC). (2023) . *Transforming leadership for learning: Insights from the Africa Evidence Forum on foundational learning*. Education Development Center. Retrieved [01 March 2024] from <https://www.edc.org/blog/transforming-leadership-learning-insights-2023-africa-evidence-forum-foundational-learning>
- Tawil, S., & Camille, C. (2023). Renewing education to transform the future: Critical perspectives on the Transforming Education Summit. *Commonwealth Education Partnerships*, 20(23): 121-123.

